

Dialog byl natočen dopoledne ve čtvrtek 3. října 2013 zasedací síni centrály společnosti Royor, Karlovarská 207, Kyšice u Kladna.

MS: *Čím pro vás byl rok 1989? Jaké naděje jste si s ním spojila a jak se vaše naděje naplnily?*

EŠ: Co člověk mohl vědět v roce 1989? Nikdo z nás nevěděl, do čeho jde. Co jsem si s ním spojovala? Měla jsem rok starou dceru a musela jsem začít přemýšlet, jak dál budu existovat. Předtím jsem byla zaměstnancem Ústavu lékařské kosmetiky, vrátit jsem se tam ale nechtěla. O svobodném podnikání jsem nevěděla vůbec nic. Říkám, že nejsem žádný teoretik. Rozhodně jsem byla ráda, že končí doslova diktatura. Musela jsem začít přemýšlet, jak budu dál žít dceru, nebo co budu dělat.

... Komunismus ...

MS: *Minulý režim, který zde byl, jste považovala za bytostně špatný a předurčený k zániku?*

EŠ: Nebyl nucen k zániku.

MS: *Byl vyčerpán?*

EŠ: Řekněme.

MS: *Našla byste na minulém režimu klad?*

EŠ: Učila jsem se, i když ne dostatečně, že hlavu musím vystrkovat pořád, i když přes ni dostanu.

MS: *Lidé, kteří měli zájem cosi dělat, ...*

EŠ: ... nebylo jim to dovoleno, ...

MS: *... a proto odešli do exilu.*

EŠ: Nemohla jsem jít touto cestou, jelikož jsem zde měla velmi staré rodiče. Maminka mne měla ve svých 41 letech. Kdybych odešla, kdo by se o ni postaral, byla jsem jedináčkem.

MS: *Je vhodné se zeptat, zdali si nemyslíte, že část lidí z elity odešla? Ti schopní, neochotní nechtěli být režimem ponižováni.*

EŠ: Neodešla jsem. Někdo zde musel zůstat. Vezměte si paní Jiřinu Šiklovou - zůstala zde. Zkrátka někdo odešel, někdo zůstal. Záleželo na jeho podmínkách a možnostech.

MS: *V jakém stavu jste nacházela společnost? Jak byste ji charakterizovala, když se lámaly ledy?*

EŠ: Politicky aktivní se mohli dostat nahoru. My, co jsme aktivní nebyli, jsme dostali přes hlavu, pokud jsme ji vystrčili.

... Utváření demokracie ...

MS: *Dobrá, jak jste přijala budování demokracie?*

EŠ: S nadějí, že vše půjde líp, že se nebudeme muset bát, že zde bude společnost, která bude uznávat kvality a hodnoty. Zkrátka - vše bylo s nadějí. Ta však je pryč.

MS: *Jak u koho. Jsou lidé, kteří se na stav společnosti dívají s velkou nespokojeností, ale měl jsem možnost hovořit například s evangelickým teologem Jakubem S. Trojanem, který problémy vnímá,*

ale není znechucen. Žijeme lépe než v minulosti.

EŠ: Ano, ten může věřit, že mu shůry někdo pomůže. My, co se díváme na reálnou situaci a Evropskou unii k tomu, vidíme, že je hodně věcí k nápravě.

MS: *Zkrátka optimisté u nás nejsou na zemi.*

EŠ: Ti rozhodně nejsou živeni zemí.

MS: *Pokročme dále. Obnovení demokracie jsme spojili s též s inspirací v první republice. Jak vnímáte tuto etapu moderních dějin a možnou aplikaci vzorů? Jde o to, že zde žili lidé, kteří ji z části znali, nebo si její étos nesli z vyprávění starších.*

EŠ: Myslím si, že z první republiky mnoho bylo zapomenuto, protože zde byl vývoj na dlouhou dobu přerušen. Navázat na něco, co je přerušeno, je obtížné, jestliže celé jedné generaci jsou vtlučány jiné hodnoty. Funguje to ve vzpomínkách starších, ale u mladších absolutně ne.

MS: *První republika nebyla rozhodně selankou, ...*

EŠ: ... ale lidé si byli vědomi určitých hodnot.

MS: *Lidé znali slovo čest, čestný člověk.*

EŠ: To je pojmem v každé době. Tento druh člověka funguje v každém zřízení. Záleží na něm, jak tlaky ustojí.

MS: *Rád bych se zeptal, jak vnímáte význam dialogu? Právě Masaryk spojoval demokracii a dialog. Díky užití slov je společenský a hospodářský proces rozpohybován.*

EŠ: Dialog je možný v počátku, ale stejně pak převládají argumenty a názory strany, která je silnější, a dialog přestává být dialogem.

MS: *Chybí respekt k člověku ...*

EŠ: ... a převládá snaha mít moc. Jakmile se někde prosazuje moc, dialog není dialogem, ale uplatňuje se schéma, já mám moc a koukej se podřídít. Nádherně je to vidět v příkladu Evropské unie. Já mám moc a ty se mému záměru podříd, jinak máš smůlu.

... Krize demokratického kapitalismu ...

MS: *Jsou postoje lidí, které říkají, že demokracie je nejen díky uplatňování síly v krizi. Jsou lidé, kteří jsou nespokojení, odmítají participovat na věcech veřejných, možná též z toho důvodu, že jejich hlas ve veřejném prostoru nemá žádnou váhu. Moc mají ti, kteří i vlastní majetek, kapitál.*

EŠ: S tím souhlasím, ale myslím si, že nastavení procesů nepřineslo slibované či očekávané hodnoty. Je velmi špatné, že není práce. Pokud člověk není zaměstnán, chybí mu základní hodnoty a nedokáže se realizovat, takový stav je pro člověka je velmi deprimující, frustrující, a proto se lidé přiklánějí, ač s tím nesouhlasím, k zásadám komunistické ideologie.

MS: *Pro vás je důležitá jistota práce, jistota hodnot?*

EŠ: Ano.

MS: *Nicméně komunismus dobré hodnoty devastoval.*

EŠ: V některých oblastech práce byla. Byla za každou cenu, ať si o tom člověk myslel, co kdo jak chtěl, ať byla jakákoliv kvalita odvedené práce, ale práci měl. Nevedlo to až k zoufalství. Nemožnost práce pro lidi mi připadá frustrující. Mladé lidi tento stav vede k něčemu neskutečnému.

MS: *K rozkladu.*

... Systém a neuctivost ke člověku? ...

MS: *Jinými slovy systém, který zde máme, je nedostatečně uctívá k člověku?*

EŠ: K čemu to vede? Chybí základní hodnoty, není jistota v ničem. Lidé se následně nejsou ochotni snažit.

MS: *Do jisté míry voláte po lidech, jako je Baťa. On „pečoval“ o své zaměstnance.*

EŠ: Určitě.

MS: *Kdybychom přešli do současnosti, i u nás se naleznou jemu podobní. Jen si vezměte pana Zbyňka Frolíka.*

EŠ: Znáám jej. I s panem Baťou jsem se setkala, když jsem dostala ocenění podnikatelky. Dříve systém měl ideály a snažil si je vytyčit. Když lidé mají zajištěn jistý základ, vědí, že mají určitou hodnotu. V současnosti vidím ztrátu a rozklad hodnot. Soudím, že je to hrozné. Jsme společnost, která se stará o vysokoškoláky. Skončí školu, a nemají ani představu a hlavně možnost, kam by šli. Řekněte mi, co byste dělal, kdybyste neměl známé a skončil byste vysokou školu. Nyní sháníte místo, a to není. Musíte získat praxi. Kde ji získáte?

MS: *Logika říká, že člověk musí v tomto systému dělat to, co se naskytne.*

EŠ: Jistě. Asi ale nebudete zametat silnici, když budete vzdělaný chemik.

MS: *Uvedu příklad exulantů. Odjeli a též museli brát, co se jim naskytlo, a nakonec se vypracovali.*

EŠ: Byli si toho však vědomi. Kdo odcházel do zahraničí, byl si vědom, že někdy bude muset mýt i nádobí, bude dostávat minimální podporu, ale bude se někam škrábat. Lidé zde mají jiné návyky a preference. Chtějí zůstat u rodiny, nechtějí jen brát podporu.

MS: *Hovořte o hospodářském řádu, po jakém kapitalismu voláte?*

EŠ: To neumím rozlišovat. Nikde není spravedlivý. Uvažuji o kapitalismu, který alespoň dává příležitost. Velmi mne fascinuje, jak mne všichni zvou na semináře, které jsou nesmyslné, jelikož máme dávat příklad, jak jsme skvělí. Ale byla to jen příležitost, nenechali jsme se zastrašit. Začínat v této době, je obtížné. Předtím „nikdo nevěděl nic“ a šel do nejistoty.

MS: *Schopní, kteří měli nějakou vizi a měli dlouhodobý výhled, nechtěli jen zbohatnout?*

EŠ: Kdo pracuje poctivě, dvakrát nezbohatl. Většinou vše dáváme do firmy a spíše žijeme proto, abychom práci rozvíjeli, abychom dali práci dalším, aby nastupující generace, např. moje dcera, měla kde fungovat a kde se realizovat. Rozhodně nemohu říci, že jsem nějaká multimilionářka. Měli jsme vizi, mám ji pořád. Tu si uchovávám a neztrácím ji, ale realizace je pomalá a obtížná. Když se podívám okolo, je mi špatně.

... Nutné hledat spojení ...

MS: *Někteří lidé cítí potřebu svět v dobrém měnit, přetvářet. Nemyslím násilně, jak to dělali lidé v minulém režimu. Lidé, kteří mají dobré záměry, se mohou spojit, vytvářet sítě a skrze ně šířit pozitivní energii.*

EŠ: Nemyslím si, že by se lidé spojovali skrze sítě, neboť proces je pomalý. Například chemici a kosmetici jsou spojení v uskupení PROKOS. Nedej Pán Bůh, když tam vznikne jeden třetí bod, jako je nyní. Evropská unie nám dala nové podmínky Hodnocení bezpečnosti výrobků. Někdo si na tom může zařídit živnost. Nevěřil byste, jak se změní vztahy během dvou dnů.

... Politika ...

MS: *Navrhoval bych, abychom se dotkli politiky. Čím by pro vás měla být politika? Zřejmě by měla kultivovat veřejný prostor?*

EŠ: Nejen to. Člověk by v ní neměl preferovat vlastní moc. Pochopitelně, že moc má, ale člověk by měl být natolik zdravý, soudný, aby ji užíval rozumně k všeobecnému prospěchu, ale ne k tomu, aby se stal uživatelem moci a využíval ji pro svou kastu. Příkladem je pan Nečas, jenž je osobností, na kterou se má slova vztahují. Podlehl hlouposti a určité naivitě.

MS: *Inu, za vším hledej ženu. Ostatně ta mu zlomila vaz. Myslíte si, že politikům, kteří spravují stát, chybí dlouhodobá vize.*

EŠ: Ano, a také lidem chybí nadhled. Víím, že jsme v nedobré situaci. Když se utváří vláda, musí se vytvořit koalice. Strany se pak nedrží základních východisek. Strašně špatně se prosazuje jakákoliv vize, záměry.

MS: *Politika je též otázkou kompromisů.*

EŠ: Souhlasím, ale je otázkou, jak jsou kvalitní lidé, jaký kompromis dokážou zvolit, zdali dokážou zvolit a nadřadit nadstranickost, kvalitu cílů nad vlastní ambice.

JŠ: Jistě by byla řešením přímá volba poslanců.

EŠ: Byla bych pro a situaci by to ulehčilo.

MS: *Lidé by mohli vybrat konkrétní lidi, ...*

EŠ: ... o nichž víte, že jsou kvalitní.

MS: *Pokud udělá zvolený prohřešek, je vyměnitelný.*

EŠ: Volíte lidi, kteří neusilují o majetek a nesnaží se na tom sami profitovat.

MS: *Lze se domnívat, že v tomto ohledu Češi kus práce udělali. Volby v roce 2010 přinesly určitý pozitivní výsledek.*

EŠ: Pokud by došlo k přímému uzákonění, systému by takový krok prospěl. Mnohé politiky, kteří nás zastupují, neznáte, i když fandíte určité straně. Najednou z toho vyplavou rybky, které měly být dávno zavřené.

MS: *Možná narážíte na skutečnost, že naši reprezentanti nejsou patřičnými osobnostmi?*

EŠ: Nejsou, jelikož nejsou vzorem. Vzhlížíte k některým, nebo je můžete uznávat, ale většinu ne.

MS: *Nahoru se dostávají patologické osobnosti.*

EŠ: Podívejte se na pana prezidenta.

... Participace v politice ...

MS: *Pokud diskutujeme otázku politiky, sama jste neměla zájem svou schopnost v ní uplatnit?*

EŠ: Ne. Jsem výbušná a řeči v Parlamentu bych nevydržela. Senát též ne. Je neuvěřitelné, co člověk může z těchto míst slyšet.

MS: *Přehlídky ...*

EŠ: ... ztraceného času. Nevydržela bych to. Obdivuji takové lidi jako paní Němcová, že tam drží dekorum.

... Transformační kroky ...

MS: *Pokud bychom se vrátili k obnově tržního hospodářství: Jak hodnotíte její jednotlivé kroky? Vnímala jste liberalizaci, deregulaci, privatizaci jako cosi nutného?*

EŠ: Víte, zde se řádně nic nevysvětlí. To mne nejvíce trápí. Hovořila jsem s panem Kalouskem, když jsem byla v Otázkách Václava Moravce. Říkala jsem: „Pane Kalousku, vy nikdy nic nevysvětlíte, proč se zvyšuje DPH, proč se dělá to a to. Vše se přejde a konání se zabalí do slov, jimž lidé nerozumí.“ Pak se dají dělat i věci, jaké prováděl pan Kožený a jiní.

MS: *Ty následně popřou transformační proces a energie lidí ochotných pracovat se vytrácí.*

EŠ: Kroky v politice se musí vysvětlit tak, aby tomu rozuměl nejposlednější dělník, a ne jen ten nejvyšší inteligent. Vysvětlení musí být provedeno na této úrovni. Jelikož tomu tak není, jsem z toho otrávená.

MS: *Sluší se říci, že demokracie vyžaduje vzdělaného člověka.*

EŠ: Kde je máte brát, když se dělal přechod od centrálního plánu do tržního hospodářství? Dříve vás vedl stát, držel vás za ručičku. Dál vás nepustili. Nyní jsme byli postaveni před velký skok. Nic se nevysvětlí, nejsou žádná pravidla, a dojde k rychlému nastavení a stále se vracíme zpátky.

MS: *Situace, která byla v roce 1989, byla podobná stavu při otevření mříží v zoologické zahradě.*

EŠ: Víím, že stát je nejhorší hospodář, ale my potřebujeme hledat schopného hospodáře.

MS: *Jsou to lidé, kteří cítí „nutnost“ se zadlužovat?*

EŠ: Naopak, a je vhodné přitom myslet na rezervy.

MS: *V minulých dvaceti letech nedocházelo k naplnění těchto východisek.*

EŠ: My jako společnost vždy myslíme na rezervy.

... Východisko ...

MS: *Jaké by bylo podle vás východisko? Soudíte, že tato země potřebuje stejný otřes jako v roce*

1989?

EŠ: Netroufám si tvrdit, co bych udělala, ale rozhodně bych lidem začala vysvětlovat, jaká je situace, neboť jinak dochází k polarizaci. Někdo soudobou politiku zavrhuje, ale někdo, kdo se má dobře, říká, že je vynikající. Měli bychom zavést rozumná pravidla. Ano, jsme na tom špatně, celý svět je na tom špatně, ale je nutné, abychom v rámci politiky dosáhli určitého „umístění“.

MS: *Nu, ale pokud se podíváte na jiné kontinenty, my si ještě žijeme velice dobře.*

EŠ: Ještě ano.

MS: *Trápí nás nezaměstnanost.*

EŠ: Ano, ale vezměte si důchody. Lidé nám stárnou. Když vidím v obchodě důchodce, je mi jich nesmírně líto. V minulosti dokázali vyžít v rozumné podobě. Když mohu, dám jim možnost, ...

MS: *... jelikož jsou vděční za práci, neboť usilují o přivýdělek ke svému důchodu.*

EŠ: Naši důchodci jsou na hraně. Zkuste žít s šesti, osmi tisíci, a nemít možnost si přivydělat, být nemocný, muset si kupovat léky. Z tohoto pohledu je to šílené.

... Budování společnosti ...

MS: *Ještě se vraťme k vaší společnosti. Začínala jste v roce 1991. Co bylo velkým impulsem?*

EŠ: Má dcera. Před rokem 1989 jsem dělala 17 let v Ústavu lékařské kosmetiky, a proto jsem se v kosmetice vyznala. Ve svých 43 letech jsem poprvé přišla do jiného stavu a narodila se mi dcera. V té době v našem státě začaly změny, nastala revoluce. Stejně jsem se musela rozhodnout, zdali se budu vracet do ústavu, kde se měnil jeden ředitel za druhým, nebo jestli se vydám na jinou cestu. Tehdy mne bývalý ředitel Feřtek odvedl do Státního statku Praha západ a já se rozhodla, že budu spolupracovat se statkem Praha západ. Neodstávala jsem za to žádné peníze, protože mi mou aktivitu ústav hlídal. Dělala jsem jim dohromady hlavu i krk. Když mi končila mateřská dovolená, což byl rok 1991, založila jsem firmu. Myslela jsem, že budu dělat pouze přípravky pro profesionální kosmetičky, které zde vznikaly. Rozhodla jsem se, že budu pracovat pro ně, abychom se s mou dcerou uživily. Výroba se začala rozvíjet. Začala z našeho domu a najednou bylo 20 zaměstnanců, a proto jsem musela založit další střediska.

MS: *Nesmíme opomenout tento dotaz: jak kvalitní se zde vyráběla kosmetika před rokem 1989?*

EŠ: Kosmetika byla velmi kvalitní. V Ústavu lékařské kosmetiky jsem dělala vedoucí výroby. V něm se vyrábělo asi 16 přípravků. Mezi nimi i přípravek s norkovým olejem, po němž se i nyní lidé shání. Suroviny byly ze Západu. Patřili jsme pod hlavní město Prahu. Ředitel dokázal zařídit, že jsme dostávali zahraniční emulgátory, zahraniční suroviny. Dokonce jsme měli dva zahraniční stroje. Dál nebyla možnost rozvoje, protože jsme měli přísně plánované hospodářství. Po dvacátém v měsíci byl ústav totálně vyprodán, zbyly tam dvě lahvičky a ostatní čekalo za závěsem. Až prvního se mohlo prodávat dál.

MS: *V tomto ohledu jsme byli konkurenceschopní se společnostmi, jako je Avon, Oriflame, či s francouzskou kosmetikou?*

EŠ: Tyto společnosti zde v té době vůbec nebyly, ale byli jsme srovnatelní i se zahraničními firmami.

MS: *Ano, ale reprezentoval Západ.*

EŠ: Západní kosmetika ale určitě není lepší než naše. Důležitou roli ovšem hraje reklama. Navíc tyto společnosti uplatňují MLM prodej.

MS: Šla jste jinou cestou. Rozhodla jste se prodávat profesionálům.

EŠ: Ano, jelikož u nás nic takového nebylo.

MS: Neměla jste zájem zakládat společnost fungující na stejném principu, jako jsou společnosti, které jste jmenovala?

EŠ: Prodávali jsme i pro maloobchod, ale musíte nalézt na trhu volný prostor. Nechtěla jsem konkurovat společností, jako jsou Dermacol, Astrid. Bylo zde velké zařízení, které se jmenovalo Tukový průmysl. My jsme se snažili hledat absolutně volný prostor na trhu, tím byly právě vznikající kosmetické salóny, které zde do té doby nebyly. Byla to platforma, kde jsme se mohli odpíchnout. Byla jsem na prvním sjezdu kosmetiček, dala jsem jim nějaké vzorky v lahvičkách. Tázala jsem se jich, jestli by o ně měly zájem. Ten byl obrovský. Sebrali jsme všechny adresy a začali vyrábět. To, že jsme se dostali na základnu maloobchodu, je zpětná vazba zákazníků, kteří byli ošetřováni našimi přípravky v kosmetických salónech. Zákazníci se ptali, zdali jim přípravky nemohou být prodány domů, protože je kosmetičky měly ve velkém balení na profesionální ošetření. Kosmetičky vznesly požadavek, abychom vytvořili balení pro maloobchod, aby je mohly prodávat. Zkrátka naše první cesta šla přes kosmetické salóny a ani jsme nešli do maloobchodu.

... Klienti bank ...

MS: Dobrá, rozsáhlý kapitál jste neměla. Jak se jednalo s tehdejšími bankami?

EŠ: Obtížně. Vše muselo být jištěné. První půjčku jsem si brala, jelikož jsme chtěli kupovat výrobní provoz. Od toho jsme ustoupili. Nakonec jsme brali půjčku až na stavbu současného provozu.

MS: Musíme říci, že to byly právě banky, které v devadesátých letech umožnily rozjezd hospodářství.

EŠ: První naše banka byla Komerční banka. Z ní jsme odešli a přešli do GE Money bank a u ní jsme do současnosti.

... Převážně český trh ...

MS: Ale zpět k budování firmy a obchodu. Orientujete se převážně na český trh, a co zahraničí?

EŠ: Exportujeme do šestnácti zemí. Nejvíce Německo, Rusko, Ukrajina, Bulharsko. Máme i Senegal, Austrálii, Spojené arabské emiráty.

MS: Pokud vezmete objem exportu, kolik tvoří na vašem obratu?

EŠ: Přibližně 8 procent.

MS: Skutečně drobné.

EŠ: Záleží na tom, kolik jsme schopni dát na marketing. Jsme českou firmou a prodáváme za 80, 90 korun.

MS: Nejste kapitálově silní jako společnosti operující globálně?

EŠ: Ano.

MS: *Když srovnáte svou produkci a produkci svých konkurentů, soudíte, že kvalita je plně shodná?*

EŠ: Nemyslím si to, vím to.

... Lidé a hodnoty ...

MS: *Co lidé a hodnoty? Jsou lidé a hodnoty důležité pro vaši rodinnou společnost?*

EŠ: Víte, myslím si, že jsou velmi důležité. Někteří lidé jsou u nás přes dvacet let. Je to dost velká rodina a lidi dobře znáte. Pan ředitel je u nás asi 19 let. Většina lidí v těchto zásadních funkcích s námi sdílí nadšení. Víme, že máme velký závazek k našim lidem, kteří zde pracují. Zásadní je, že se o ně musíme postarat, že pro ně musí být práce, peníze. Nikdy nešli domů, že by měli o den zpožděné výplaty. Spíše myslím na ně, když dostaneme nějaké zakázky a oni dělají přesčasy. Nikdo tu „nebrblá“. Pro nás je starost o lidi velkým závazkem.

MS: *Dalibor Dědek z Jablotronu říká na konstatování, že dosáhl velkého postavení: „Ne, to není díky mně, ale díky lidem, které jsem dokázal přesvědčit.“*

EŠ: Ano, záleží na tom, zdali lidé dokážou přijmout vaši ideu. I mezi mladými lidmi si hledám podobné, které práce baví, kteří jsou schopni invence. Nechávám je se realizovat. Nejprve jejich postup probereme. Chceme vysvětlit, proč si myslí, že jejich postup bude dobrý. Pokud se shodneme, nechám je jít za jejich cílem. Jsem přesvědčena, že realizace jejich vnitřních cílů, náboje, možností je strašně důležitá. Takový pocit jsem měla v Ústavu lékařské kosmetiky, když mi zakazovali dělat vývoj, a věděla jsem, že bych jej dokázala posunout. To mne nejvíce našťvalo.

MS: *Byli lidé, ...*

EŠ: ... kteří říkali, že Ústav lékařské kosmetiky bude vždy v těchto pozicích. Není potřeba dělat nic dalšího. Musím říci, že mne tento přístup dokázal rozzuřit.

MS: *Ano, ale někteří schopní lidé sklapli kufry.*

EŠ: Co jste mohl dělat? Maximálně jsem dosáhla toho, čeho jsem nakonec opravdu dosáhla, že mi sebrali osobní ohodnocení, jelikož se hrabu do něčeho, do čeho mi nic není. S tím jsem se nesmířila.

... Mezinárodní integrace ...

MS: *Jste člověkem, který se kriticky vyjadřuje k Evropské unii.*

EŠ: Je to neštěstí. O ní mi raději ani nemluvte. Vznikl nám opět „nový velký bratr“. Kdyby šlo o umožnění volného obchodu, volných hranic, jsem pro. Takové uspořádání mně vyhovuje. Jejich nařízení, aby uživili evropské úředníky, vymyšlení nařízení, mně tedy nejde. Je to hloupost a k ničemu, sráží nás to. Například potřeby hodnotíme výrobky z hlediska bezpečnosti na základě příkazování a aktivity EU. Opatření nás bude stát milion korun a pro malé společnosti je to likvidační. Vnímám je jako nesmyslná. Například v potravinových doplncích nám dají 220 tvrzení, která můžeme použít. Kdo je nepoužije, platí pokuty. Z mého pohledu jsou nařízení nesmysl. Dr. Popov, který pracuje s bylinkami, proti tomu napsal celý rozklad, jak nás tyranizují. Postupy se opakují.

MS: *Zkrátka, uskupení Evropské unie brání svobodnému obchodu?*

EŠ: Určitě!

MS: *Myslíte si, že Česká republika by měla silněji usilovat o modifikaci? Z vašich slov nepřímo slyším, že by nejlepší bylo, pokud by se Evropská unie zrušila.*

EŠ: Jsem pouze pro volný obchod, pohyb kapitálu, volné hranice. Považuji za nesmysl, jestliže vám nařídí, že máte prodávat banány v rozmezí délky 16 centimetrů, nebo mrkev 5 centimetrů. Nakonec se v novinách dozvíte, že se nešetří s potravinami. V tom vidím protirečení si. Toto vám nařídili, toto jste přijali, tak nyní neříkejte, že se nešetří s potravinami. U nás se produkty, které nesplňují parametry, vyhazují, jelikož jsme podepsali nařízení. Když jsem si stěžovala s pořadu V. Moravce, přijde paní poslankyně Andrýsková a řekne mi: „Naši poslanci podepsali toto nařízení,“ a předá mi seznam. Odpovídám jí: „Je mi to platné jako mrtvému zimník!“ Nebyla zde žádná diskuse, žádné vysvětlování. Naši zástupci podepíší takové nesmysly – proč?

MS: *Jsou nekompetentní, neznalí problémů, a proto to končí tak, jak to končí.*

JŠ: Měli jsme setkání exportérů, kde slyšíte, jak věci postupují. S přednáškou tam vystoupil docent Ševčík. Je vidět, jak to jde „krásně dolů“. Následně tam vystoupil sociální demokrat z Plzně a řekne: „Co by ti úředníci dělali?“ Rozumíte této otázce? Tento dotaz člověka překvapí. Myslím si, že by se nic nestalo, kdyby úředníky propustili. Bude 15 tisíc nezaměstnaných úředníků, ale ostatní budou mít, co dělat. Z mého pohledu je to pro nás nová forma komunismu, jelikož velký bratr nás hlídá a přikazuje, co máme dělat, jak se máme řídit, jak si máme ohýbat záda. Mohu ještě doplnit, že můj příbuzný pracoval pro Evropský parlament. Šel tam, než jsme vstoupili do Evropské unie. Byl nadšený, že jsme Evropany, že již nebudeme považováni za barbary.

EŠ: Nyní říká: „RVHP v jiné podobě.“

JŠ: Existuje tam rozdělování lidí ze západních a východních zemí. Ve školách je též rozdělování dětí podle původu rodičů. Západní jsou chytré, východní jsou hloupé. Tento přístup je neuvěřitelný.

... Omyl ...

MS: *Dobrá, jaký omyl byste zmínila v transformační době? Jaká je zásadní chyba, která se stala?*

EŠ: Že do politiky volíme strany a jejich moc tam převládá. Opravdu bych tam volila lidi s vysokým morálním kreditem, charakterem, s vysokými znalostmi. Také na delší období. Co tam uděláte za 4 roky? Když tam něco rozpracujete, nedotáhnete to do konce. Moc svádí a mnohdy lidé nedosáhnou ničeho.

MS: *Kdybychom měli udělat výhled do budoucna? Jakou perspektivu dáváte této zemi v rámci Evropy a globalizovaného světa?*

EŠ: Jsem optimistou. Myslím si, že se negativní směřování změní. Ještě bude hodně práce nastavit parametry, aby se do čela dostali lidé, kteří by uměli vést. Bohužel volba soudobého prezidenta tomu nenasvědčuje.

MS: *Neměli bychom zapomínat na slova: „Hlas lidu, hlas boží.“*

EŠ: Lidé nepřemýšlejí dostatečně dopředu, vidí jen před sebe. Zvolíme hned nové zástupce, jelikož těm minulým to rychle nešlo.

MS: *Člověk není pouze bytost racionální, ale též emocionální, z toho plyne jeho křehkost.*

EŠ: Též by měl věřit určitým hodnotám. Z toho pohledu je vývoj vis major.

MS: *Někdo může říci, že prezident Miloš Zeman je reprezentantem určitých hodnot, ale pak to podle toho vypadá ...*

EŠ: ... a stydíme se za něj.

MS: *Děkuji vám za kritickou reflexi nedávné minulosti a současnosti.*